

دستورالعمل تولید محتوای بومی ادبیات شفاهی

مقدمه

ادبیات شفاهی از ارزشمندترین منابع اسطوره پژوهی است که مجموعه ای از اندیشه ها و تفکرات در آن گردآوری شده است. وبه عنوان بهترین ادبیات عامیانه، ریشه در فرهنگ ها دارد و منحصرارایج یک منطقه ی خاص نیست بلکه به طور عام برخاسته از فطرت و روحیات پاک انسان هاست که در کل کشور مقبولیت پیدا کرده و به صورت رسم محلی مورد توجه و پذیرش قرار گرفته است. ادبیات شفاهی ریشه های تاریخی طولانی دارد که اثرات و فواید خاص آن ها در جهت تمایلات، گرایش ها، علایق فرهنگی، ذوقی و هنری مردم، بهترین عامل تفریح، سرگرمی، سالم و آموزنده است.

مهمترین ویژگی ادبیات شفاهی، سادگی و دلنشینی آن است که وابستگی خاص و چندانی به ابزار و وسایل اساسی ندارد و با تنوع، پاسخگوی هر نوع سلیقه، توانایی، استعداد جهانی و فکری است. نکته ی در خور توجه دیگر این است که در هر فصل، مکان و زمانی قابل پرداختن و اجراند و همچنین گروه های مختلف سنی از کودکی تا کهنسالی را پوشش می دهد و حالات گوناگون فردی، تیمی، نمایشی، رقابتی را در بردارد که نتیجه ی اصلی آن احیای فرهنگ صداقت، راستی، گسترش فضای زبان و ادبیات عامیانه هر کشور است. فرزندان ایران زمین به ویژه اصفهان همیشه جاوید و مناطق آن از قشرهای مختلف با لهجه های گوناگون که همگی از نظر زبان شناسی زیبا هستند.

ادبیات شفاهی گفتار صادق را همراه با کردار نیک و رفتار پسندیده ارایه می نماید و آن را در قالب بازی محلی، لالایی، مثل ها، اشعار عامیانه ها و... بازی که خارج از مکر و فریب است به نمایش گذاشته می شود.

در واقع ادبیات شفاهی پایه های فرهنگ هر کشور را تشکیل می دهند که بیشتر کودکان و نوجوانان از این ادبیات کهن و اصیل بی اطلاع و حتی از آن گریزان هستند. یکی از دلایل این امر عدم توجه بزرگان زبان ادب فارسی جهت معرفی آن به جامعه علمی بوده است. با عنایت به راهکار عملیاتی ۵-۵ هدف ۵ سند تحول بنیادین مبنی بر اختصاص ۲۰ درصد از برنامه آموزشی به معرفی حرفه ها، هنرها، آیین و رسوم و نیاز و شرایط اقلیمی و جغرافیای استان ها به ویژه مناطق روستایی و عشایری، گروه بررسی محتوای و پرورشی اقدام به تولید محتوای و الکترونیکی با موضوع ادبیات شفاهی بومی (آداب و رسوم خاص، اشعار عامیانه، مثل، لالایی) نموده است. لذا مقتضی است براساس شیوه نامه اقدامات لازم را مبذول فرمایید.

شیوه نامه

۱. اختصاص یک جلسه شورای تحلیل محتوای ناحیه/منطقه در ارتباط با تولید محتوای بومی ادبیات شفاهی (حضور کارشناس آموزش ابتدایی در این جلسه الزامیست)
۲. برگزاری جلسات توجیهی مدیران و معلمان کلیه دوره های تحصیلی در ارتباط با طرح
۳. ارسال فرم شماره ۱ به مدارس جهت تکمیل توسط همکاران محترم و دانش آموزان گرامی (نظارت بر حسن انجام کار در مدارس بر عهده مدیر مدرسه می باشد)
۴. جمع بندی فرم ها در کارگروه تولید محتوای ناحیه/منطقه
۵. بررسی آثار رسیده در کمیته کارگروه استان.

تعاریف

آداب و رسوم خاص:

هرگونه سنت یا مراسمی از جشن های ملی و مذهبی، مراسم خواستگاری و ازدواج، تولد، پخت و پز، مهمانی ها، سوگواریها، عزاداری های مذهبی، فصلهای سال، روزهای خاص، پوشش ها و لباس رهای مخصوص و انجام مراسم عبادی یا آیینی مخصوص...

اشعار عامیانه :

اشعار عامیانه ،شعر واره ای است ریتمیک با وزن و قافیه ای مخصوص به خود.وزن ترانه عموماً هجایی است و ساختار هندسی مشخصی ندارد.اگر چه قالب ترانه سنتی است ولی در برخی اشعار طول مصراع ها مساوی نیست .ساخت ترانه ها عامیانه و بیشتر به زبان گفتاری است.ترانه های عامیانه از روزگاران پیشین رواج داشته و به عقیده بسیاری از صاحب نظران پیش در آمد شعر ناب امروز است.ترانه های معاصر بیشتر برای گروه سنی پیش از دبستان سروده می شود.

مثل :

قصه های عامیانه و افسانه های تخیلی که ساخته ذهن بشری بوده و از گونه های بسیار رایج ادبیات کودکان است . در واقع مثل ها ، بیان کوتاه و ساده ماجرای است که به دنبال هم می آیند . بیشتر مثل ها وزن و گاهی قافیه دارند و بعضی از کلمه ها و جمله ها در آنها تکرار می شود .

مَثَل به قصه های کوتاه سرگرم کننده با مضامین لطیف و آموزنده گفته می شود که تمام یا قسمتی از آن قافیه دارو شعرگونه است . قهرمان مثل ها اغلب حیوانات، و گاهی انسان ها و یا مظاهر طبیعت هستند. امروزه مثل به داستانهای منظوم کودکانه گفته می شود . معمولاً مصرعهای مثل کوتاه است . « دویدم و دویدم و اتل مثل توتوله » از متلهای معروف فارسی است.

لالایی:

لالایی، از دو واژه "لالا" به معنای دایه و خوابیدن و "یی" به نشانه ی نسبت در فرهنگ ها آمده است و در عبارت ترکیبی؛ یعنی آرام کردن و فرونشاندن. در ادبیات شفاهی به آوازی که ما در هنگام خواباندن طفل کنار گهواره با بیان دغدغه های خود و جامعه با اهداف اخلاقی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و ... می خواند، گفته می شود. عدم توجه به نقش فعال و موثر لالایی در ایجاد بسیاری از نارساییهای تربیتی و روانی تاثیر گذار است.لالایی در متون ادبی به عشق و محبت مادر جهت تعادل روانی کودک به صورت متواتر ذکر شده است و در تربیت عاطفی به شیوه مستقیم و غیر مستقیم نقش داشته است.